

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

๑ <u>ลาง</u> <u>ลึง</u> <u>ลึง</u> <u>ลอด</u> <u>ไม</u>	<u>ลาง</u> <u>ลึง</u>
<u>แล</u> <u>ลู่</u> <u>ก</u> <u>ลึง</u> <u>ลึง</u> <u>ชิ่ง</u>	<u>ลู่</u> <u>ก</u> <u>ไม</u>
<u>ลึง</u> <u>ลม</u> <u>โล</u> <u>ลม</u> <u>ตึง</u>	<u>ลึง</u> <u>โล</u> ค <u>หน้</u> <u>มา</u>
<u>แล</u> <u>ลู่</u> <u>ก</u> <u>ลึง</u> <u>ลาง</u> <u>ไหล</u>	<u>ลอด</u> <u>เลี้ยว</u> <u>ลาง</u> <u>ลึง</u> ^๑
๑ <u>จาก</u> <u>มา</u> <u>อก</u> <u>น</u> <u>าน</u> <u>น้ำ</u>	<u>น</u> <u>อง</u> <u>ก</u> <u>าม</u>
<u>ก</u> <u>าม</u> <u>กระ</u> <u>เว</u> <u>น</u> <u>แรม</u> <u>รศ</u>	<u>ร</u> <u>วง</u> <u>ไ</u> <u>ส</u>
<u>จาก</u> <u>มา</u> <u>รา</u> <u>ช</u> <u>ท</u> <u>ร</u> <u>าม</u> <u>ค</u> <u>ร</u> <u>าม</u>	<u>อ</u> <u>ก</u> <u>ก</u> <u>ำ</u>
<u>อ</u> <u>ก</u> <u>ก</u> <u>ำ</u> <u>เพ</u> <u>ระ</u> <u>ชู้</u> <u>ไ</u>	<u>ค</u> <u>ัน</u> <u>ค</u> <u>ี่</u> ^๒
๑ <u>สาม</u> <u>ช</u> <u>ุด</u> <u>ค</u> <u>ล</u> <u>อ</u> <u>ด</u> <u>ค</u> <u>ระ</u> <u>ห</u> <u>ะ</u> <u>ห</u> <u>ะ</u> <u>ระ</u> <u>ห</u> <u>ะ</u> <u>ย</u> <u>ั</u> <u>บ</u>	<u>ว</u> <u>ะ</u> <u>ว</u> <u>ะ</u> <u>ว</u> <u>ั</u> <u>บ</u> <u>ส</u> <u>ล</u> <u>ั</u> <u>บ</u> <u>พ</u> <u>ร</u> <u>ร</u> <u>ณ</u>
<u>ช</u> <u>่อ</u> <u>พ</u> <u>า</u> <u>ต</u> <u>ระ</u> <u>ก</u> <u>าร</u> <u>ก</u> <u>ล</u> <u>จ</u> <u>ะ</u> <u>ห</u> <u>ย</u> <u>ั</u> <u>น</u>	<u>จ</u> <u>ะ</u> <u>เ</u> <u>ย</u> <u>าะ</u> <u>ย</u> <u>ั</u> <u>ว</u> <u>ั</u> <u>ท</u> <u>ิ</u> <u>ม</u> <u>ม</u> <u>พ</u> <u>ร</u> ^๓

^๑ กรมศิลปากร, ลิลิตพระลอ, พิมพ์ครั้งที่ ๖. (พระนคร : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, ๒๕๐๘), หน้า ๖๓.

^๒ ศรีปราชนู, โคลงกำสรวลศรีปราชนู, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๓), หน้า ๓๑.

^๓ ชิต บุรทัต, สามัคคีเภทคำฉันท์, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕), หน้า ๖๘๐.

๑ นางนวลนวลนารัก	ไม่นวลพัคตร์เหมือนทราวมสงวน
<u>แกวพันสูตนวน</u>	<u>คังนางฟ้าหน้าใยย่อง</u> ^๑
๑ ถึงยามคำยำ่มองจะร้องไห้	<u>รำพิไรรัฐจวนหวนละห้อย</u>
<u>โอยามคึกคาวเคลื่อนเคื่อนักคล้อย</u>	<u>นำคางยอยเย็นฉ่ำที่หมพร</u>
<u>ทนายอารมณ์ลมเรื่อยเนื่อยเนื่อยขึ้น</u>	<u>ระรวยรินรินรินกลืนเกสร</u>
<u>เส้นส่งสารบานเรือนเพื่อนที่นอน</u>	<u>จะอวารณอวางอวยู้งเวง</u> ^๒

๑ หวดเหียงหาดแทนหัน จันทน์จวงจันทน์แจจก ปริงปรงปริกปรูปร่าง
คุยแคคางค้อเค็ด หมุไม้พลัดไม้พลอง หมุไม้ฟองไม้ไฟ หมุไม้ไฟไม้โพ ไม้ตะโกตะกู
ไม้ลำพูลำแพง หมุไม้แดงไม้คั้น ไม้ส้มพันสารภี ไม้นนทรื้ทรอบุน คูนกำกูนกำยาน
ไม้พืมานขลิ่งขลาย ไม้กำจายกระจับบก ไม้กะทกรกสักสัน คณนามิหมุไม้ กลาวเตพองำได้
กวานันยังเหลือ แลนา^๓

ตัวอย่างของโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และราย ช่างต้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของกวีนิพนธ์ไทย
ที่มีการเล่นคำและการเล่นอักษร ซึ่งให้ความไพเราะแก่กวีนิพนธ์ และเป็นลักษณะของร้อยกรอง
ภาษาไทยมาแต่โบราณ กวีไทยเห็นความสำคัญของกวีนิพนธ์ที่มีเสียงไพเราะเนื่องมาจากการสัมผัส
อักษร เป็นต้น ได้ตั้งกฎเกณฑ์และแบบแผนบังคับการสัมผัสไว้ ณ ตำแหน่งต่าง ๆ ของคำประพันธ์
ร้อยกรองทุกชนิดในตำราฉันทลักษณ์ของไทย บทประพันธ์จะมีความไพเราะ และงามสง่าก็เพราะ

^๑ กรมศิลปากร, "บทเหเรือ," เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ พระประวติและบทร้อยกรอง
บางเรื่อง, พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนายกลีศ ทักษาดิพงษ์ ต.ช., ต.ม.
(พระนคร : โรงพิมพ์สามมิตร, ๒๕๑๒), หน้า ๒๒.

^๒ สุนทรภู่, พระอภัยมณี (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๖), ๑ : ๔๔๕.

^๓ กรมศิลปากร, ลิลิตพระลอ, หน้า ๖๔.

ระดับทวิยอลังการที่เพิ่มความงามสง่าให้แก่บทประพันธ์ทั้งในด้านเสียงและด้านความหมาย^๑ อลังการที่เพิ่มความงามสง่าแก่บทประพันธ์ในด้านเสียงตามตำราฉันทลักษณ์ของไทยก็คือ การสัมผัสสระและการสัมผัสอักษร ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายชนิด^๒ เช่น คำเคียง คำเทียบเคียง คำคู่ คำเทียบคู่ คำเทียบมรด คำแทรกมรด เป็นต้น^๓ ผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะอลังการด้านเสียงเหล่านี้มีความสำคัญในภาษาไทยมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน และเห็นว่า ไทยเรานำคำภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันเช่นกัน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาลักษณะของอลังการด้านเสียงในภาษาสันสกฤตหรือศัพท์พาลังการที่ปรากฏในบทประพันธ์ภาษาสันสกฤต โดยเฉพาะในวรรณคดีประเภทมหากาพย์

ในบรรดามหากาพย์ภาษาสันสกฤตที่ผู้เขียนได้เคยศึกษามา เรื่องพุทธจรีต ของ อัครโฆษ เป็นมหากาพย์ที่พรรณารื่องราวของพระพุทธเจ้า และแต่งด้วยฉันทลักษณ์หลายชนิด มีลักษณะของมหากาพย์อยู่ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาศัพท์พาลังการในพุทธจรีตด้วยเหตุดังนี้.

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ รวบรวมและศึกษาเชิงวิเคราะห์ศัพท์พาลังการ หรือ อลังการด้านเสียงในตำราการประพันธ์สันสกฤต และโดยเฉพาะในวรรณคดีสันสกฤต เรื่องพุทธจรีต ของ อัครโฆษ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

^๑ วาคุภฏ, อลังการศาสตร์ แปลโดย ป.ส. ศาสตรี. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน ฉานนกิจศพ คุณหญิงริ้ว เกษตรหิรัญรักษ์ (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๔), หน้า ๑๓.

^๒ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักภาษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๐), หน้า ๒๕๔-๒๕๕.

^๓ คูภาคผนวก, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องศัพท์พหุศาสตร์จากตำราอรรถศาสตร์ในภาษาสันสกฤต ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มจนถึงสมัยปัจจุบันซึ่งมีผู้รวบรวมศึกษาไว้ในหนังสือต่าง ๆ โดยเฉพาะจาก หนังสือกาย - ประกาศ (Kāvya prakāśa) ของ มัมมฏะ (Mammata) เพราะเป็นตำราอรรถศาสตร์ที่นักปราชญ์อินเดียและยุโรปให้ความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับหลาย ผู้วิจัยสามารถศึกษาและวิเคราะห์เรื่องศัพท์พหุศาสตร์ได้อย่างละเอียด

ผู้วิจัยได้ศึกษาศัพท์พหุศาสตร์จากบทประพันธ์ทุกบท จำนวน ๑,๓๕๘ บทในเรื่องพุทธจรีต ซึ่ง อี.เอช. จอห์นสัน เป็นบรรณาธิการ จำนวน ๑,๐๑๑ บท ส่วนต้นฉบับของ เอ็ดเวิร์ด บี.เคาเวล จำนวน ๓๕๑ บท ที่ไม่มีในต้นฉบับของ จอห์นสัน ผู้วิจัยก็ได้ศึกษาค้นคว้าด้วย.

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมศึกษาและวิเคราะห์เรื่องศัพท์พหุศาสตร์ จากตำราอรรถศาสตร์ ทั้ง ต้นฉบับภาษาสันสกฤต และฉบับแปล คือ กายประกาศ (Kāvya prakāśa) ของ มัมมฏะ (Mammata) , นาฏยศาสตร์ (Nāṭyaśāstra) ของ ภรตมุณี (Bharatamuni) , สาहितยทรปณะ (Sāhityadarpana) ของ วิศวานาถ (Viśvanātha) อรรถศาสตร์ ของ วากภฏะ (Vāgbhaṭa) ซึ่ง ป.ส. ศาสตรี แปล และหนังสือเกี่ยวกับอรรถศาสตร์ที่เป็นภาษาอังกฤษอีกหลายเล่ม

ผู้วิจัยได้อ่านเรื่องพุทธจรีต ของ อัศวโมฆ ตั้งแต่ต้นจนจบต้นฉบับภาษาสันสกฤต จำนวน ๑,๓๕๘ บท พิจารณาทุกบทประพันธ์ว่ามีศัพท์พหุศาสตร์ประเภทใดอยู่บ้าง ตรงกับที่ได้ศึกษาไว้หรือไม่ แล้วจัดแบ่งบทประพันธ์ที่มีศัพท์พหุศาสตร์ออกไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ตลอดทั้ง ๑๑ สรรค และพิจารณาศัพท์พหุศาสตร์ในแต่ละสรรคว่ามีมากน้อยเพียงไร แล้วจึงสรุปเป็นลักษณะของศัพท์พหุศาสตร์ที่ปรากฏในเรื่องพุทธจรีตของอัศวโมฆ.

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ให้ความรู้เรื่องศัพท์พหุศาสตร์ในภาษาสันสกฤตที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องพุทธจรีต อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการใช้เครื่องประดับหรืออรรถศาสตร์

ด้านเสียงในการแต่งบทร้อยกรองในภาษาสันสกฤต ผู้สนใจสามารถนำเอาความรู้เรื่องศัพท์พหาลังการ
นี้ไปศึกษาเปรียบเทียบกับลักษณะการประพันธ์ที่มีการใช้เสียงและถ้อยคำเพื่อให้เกิดความไพเราะ ใน
วรรณคดีสันสกฤตเรื่องอื่น และในวรรณคดีภาษาอื่น ๆ ได้.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย